

Låt oss diskutera viktiga Östersjöproblem – inte hänga upp oss på detaljer

Förra helgen hölls ett "Baltic Event" i Simrishamn – ett numera årligen återkommande tillfälle att diskutera viktiga frågeställningar som rör Östersjön och dess miljö. Det är intressant att notera att årets "Baltic Event" kom att handla mycket om den planerade gasledningen från Finska Viken till Tyskland. Frågan om denna gasledning har av någon anledning kommit att överskugga diskussionen om mycket viktigare frågor kring Östersjön och dess hälsotillstånd. Läser man exempelvis HELCOMs eller Naturvårdsverkets rapporter finner man att Östersjön är under starkt påverkan på grund av en rad mänskliga aktiviteter.

De viktigaste handlar om övergödningen (eutrofieringen) och om överfisket. Dessa två faktorer påverkar fundamentalt hela ekosystemet och håller på att förvandla Östersjön till en helt annan miljö där massiva algbloomingar blir ett ständigt närvarande problem.

Övergödningen drivs på av tillförseln av kväve och fosfor via vattendrag och luftnedfall. Överfisket efter torsk bidrar till att förstärka algbloomingarna. Försvinner torsken kommer "skräpfisk" som skarpsill att dominera då dessa arter i huvudsak lever av djurplankton. Genom att dessa fiskarter äter allt mera djurplankton kommer mängden växtplankton att bli större och blomningarna av dessa att bli kraftigare. Vi riskerar att få en Östersjö som fungerar som en kraftigt övergödd insjö. Det är antagligen snart omöjligt att "tippa" ekosystemet tillbaka den bättre balans vi tidigare hade.

Problemen relaterade till övergödningen och överfisket är det verkligt stora Östersjöproblemet – det kan vara irreversibelt och det påverkar hela Östersjön. Man kan tycka att dessa frågor borde vara centrala i våra diskussioner kring vilka åtgärder vi måste vidta för att om möjligt rädda Östersjön som ett rent och attraktivt innahav för kommande generationer. Östersjön lider också av hoten från snabbt ökande sjötransporter.

Oljetransporterna från Ryssland till världsmarknaden via Östersjön har fördubblats de senaste 5-10 åren och kommer att öka. Även om oljetransporterna är mycket säkrare än för några decennier sedan, kan en olycka fortfarande hända, trafikintensiteten är så mycket större nu. Ett stort oljespill i Östersjön är ett mycket allvarligt problem som kan påverka stora delar av ekosystemet för många år framåt. Ett stort oljespill skulle kunna utrota Östersjöns världsunika bestånd av sillgrissla, tordmule och kanske döda hundratusentals alfåglar. Tusentals kilometer strand skulle behöva saneras till mycket stora kostnader. Problemet förstärks av att Östersjöns vattentemperatur är låg och att vattenomsättningen liten.

Delvis på grund av Östersjöns karaktär av kallt innahav med begränsad vattenomsättning är också problemen med svårnedbrytbara giftiga ämnen som PCB, organiska metallföreningar (innehållande tex kvicksilver eller tenn) ett viktigt problem. Dessbättre ser vi här klara positiva effekter av år av hårt arbete med att begränsa spridningen av dessa ämnen. Halterna av PCB, DDT, och kvicksilver i ekosystemet går ganska stadigt neråt och det verkar nu som om faran för Östersjöns örnar, grisslor och andra topppredatorer är över.

Här har vi något att glädjas över och diskutera vilka lärdomar vi kan dra av nyttan med genomtänkta och kraftfulla nationella åtgärder i kombination med ett systematiskt och ambitiöst internationellt arbete.

Ett mindre antal andra frågor är också potentiellt viktiga för Östersjöns framtida utveckling. Dessa kan vara av lokal natur, typ problemen med invasiva arter, där vi hittills dessbättre ännu inte drabbats av någon art som har haft en storskalig och fundamental effekt på ekosystemet (som tex mördarsniglarna har haft för trädgårdsodlingen och kanske på sikt också för jordbruket på land)

Det vara värt att påpeka att främmande arter får snabbare och bättre fäste i ett ekosystem som redan är skadat, tex av föroreningar eller överfiske.

En annan helt central fråga är givetvis vad som händer med Östersjön som en följd av den globala klimatförändringen. Vi vet att stora förändringar kommer att ske både på land och till havs om vi inte lyckas kraftigt minska våra koldioxidutsläpp.

Jag vill som avslutning komma tillbaka till inledningen ovan. Det är märkligt hur frågor som den om miljöeffekterna av den föreslagna gasledningen på Östersjöns botten kan förorsaka så mycket oro och debatt i ljuset av andra mycket allvarligare och storskaliga hot som finns. En gasledning kommer inte att ha någon effekt på Östersjöns miljö. Detta kan vi säga med stor säkerhet, på basen av kunskaper från Nordsjön där pipelines går kors och tvärs. Norska och brittiska experter har noga följt utvecklingen vad gäller effekterna på havsmiljön i minst 40 år nu. Inga negativa effekter av betydelse har kunnat påvisas – snarare tvärt om. Kring de flesta ledningar i Nordsjön råder nämligen fiskeförbud. Tyvärr kommer den föreslagna gasledningen i Östersjön att konstrueras så att det går att tråla över dem. Under arbetet med att lägga ledningen på havsbotten i Östersjön kommer viss begränsad och lokal grumling att uppstå från ankaren som släpps ner på botten. Arbetet kan medföra motsvarar några promillen av det årliga tillskottet till Östersjön – alltså helt betydelselösa kvantiteter.

Olof Lindén, Professor i kustzonsförvaltning vid Kalmar Högskola och Professor i Marin Miljövård vid World Maritime University i Malmö.